

Психолого-педагогічна підтримка здобувачів вищої освіти в умовах дистанційного навчання

Карантин – обмеження, захист, дистанційне навчання, війна – відстань, безпека, дистанційне навчання... Нові умови забезпечення освітнього процесу порушують реалізацію прямої взаємодії між викладачем і здобувачами освіти. Під час живої співпраці досягається якісна взаємопідтримка, повага та довіра, а в умовах дистанційного навчання настає криза такої «живої» підтримки.

Науковцями, психологами та педагогами достатньо приділено уваги щодо підтримки психологічного та емоційного стану дітей різного віку, зокрема з ООП (Н. Кравчук, Т. Скрипник, Н. Бочкор, Є. Дубровська, О. Зелеська, О. Калашник, Л. Ковальчук, Т. Алексеєнко, Ю. Жданович, Р. Малиношевський та інші), на відміну від здобувачів вищої освіти: психолого-педагогічний супровід здобувачів вищої освіти, які є внутрішньо переміщеними особами (І. Олійник, О. Янченко); психолого-педагогічний супровід здобувачів вищої освіти з ООП (О. Єрьоменко); суто педагогічний супровід здобувачів вищої освіти (Т. Коростіянець); психолого-педагогічна підтримка професійного самопізнання майбутніх учителів (Ю. Єрмак).

Здобувачі вищої освіти, як і самі викладачі, зазнали значних психологічних впливів, тому для забезпечення оптимального освітнього процесу поза аудиторним навчанням важливо звернути увагу на їх психолого-педагогічну підтримку в умовах дистанційного навчання.

Метою цього дослідження є визначення особливостей забезпечення викладачем психолого-педагогічної підтримки здобувачів вищої освіти в умовах дистанційного навчання.

Процес здобуття вищої освіти є освітнім осередком, у якому всі учасники освітнього процесу можуть отримати не лише необхідні знання, уміння та навички, а й психологічну підтримку, відчуття єдиного механізму, приналежність до професійної спільноти, соціуму взагалі. У кризових ситуаціях викладач має оперувати доцільними методами, формами та засобами впливу

на здобувачів вищої освіти, щоб мати змогу забезпечити їм психолого-педагогічну підтримку під час взаємодії із ними.

Поняття «взаємодія», за Н. Гаркавенко та С. Доскач, «поєднує педагогічний вплив і власну активність вихованця, що виявляється у відповідних уявленнях або опосередкованим впливом на педагога й на себе самого (самовиховання)» [2, с. 11].

Під педагогічною взаємодією розуміємо безпосередню співпрацю між викладачем та здобувачами вищої освіти задля досягнення єдиної цілі. Відповідно до досліджуваної проблеми ціллю є налагодження психологічного благополуччя.

Зауважимо, що процес взаємодії передбачає двосторонній зв'язок, тому під час педагогічно-психологічного впливу на здобувачів вищої освіти, викладач отримує зворотну реакцію у вигляді покращення власного стану. Психолого-педагогічна взаємодія у вищій освіті постає як комплексна методична та ціннісна спрямованість на вирішення особистісних проблем, що впливають на якість здобуття освіти.

Як підтвердження, знаходимо доречною думку Н. Дятленко: «взаємодія у навчально-виховному процесі проявляється у співробітництві як формі спільної, спрямованої на досягнення загального результату, діяльності та спілкування» [3].

В. Богуш дійшов висновку, що «ідеальною є система педагогічних домовленостей, яка побудована на принципах взаєморозуміння та співробітництва, і визначається вже на першому етапі навчально-виховної роботи викладача зі студентами, коли викладач чітко формулює усі вимоги, як формальні (конспектування лекцій, ведення словників, відвідування занять) так і неформальні (активність, ініціативність, науковий пошук)» [1]. Так взаємодія між викладачем і здобувачами освіти має ґрунтуватися на загальнолюдських та професійних цінностях.

Погоджуємось із Ю. Єрмак щодо розуміння психолого-педагогічної підтримки особистості, зокрема здобувача вищої освіти, як допомога,

«що базується на основі знання її індивідуальних особливостей, ставленні до проблем, труднощів, що виникають в особистісному й професійному житті» [4, с. 4]. Тому викладач має усвідомлювати потребу в урахуванні індивідуальних якостей кожного здобувача вищої освіти, його психоемоційний стан, готовність до взаємодії, ступінь відкритості тощо.

Зауважимо, що «психологічний стан людини безумовно впливає на поведінку індивіда, на пробудження його адаптаційних здібностей у соціумі» [6, с. 3], так здобувачі вищої освіти, як і викладачі мають адаптуватися до нових реалій сьогодення: не пристосуватися, а стати сильними особистостями, які здатні керувати власним майбутнім.

Психологічна та педагогічна підтримка є активною діяльністю викладача у вищій освіті. Така підтримка може реалізовуватися у різних проявах в умовах дистанційного навчання відповідно до синхронного або асинхронного режиму.

Л. Петренко під синхронним режимом розуміє проведення занять «в режимі реального часу, для проведення якого обрано конкретне цифрове середовище» [5, с. 207].

В умовах такого режиму психолого-педагогічна підтримка здобувачів освіти здійснюється найбільш продуктивно, оскільки пов'язана із комунікацією через вебресурси. За допомогою камер можна візуально сприйняти емоції, міміку, тобто невербальні засоби спілкування, що дозволяє зрозуміти наскільки щирий співрозмовник (здобувач освіти або сам викладач). Звісно покращує сприйняття також і можливість усно висловитися, усвідомити мовленнєві особливості: темп, гучність, тембр, інтонація тощо.

Психолого-педагогічна підтримка здобувачів вищої освіти в синхронному режимі в умовах дистанційного навчання реалізовується під час лекцій, бесід, семінарських занять, конференцій, круглих столів, тематичних заходів, індивідуальної роботи. Водночас зауважимо, що здійснення такої підтримки досягається під час: порушення проблем, які тривожать здобувачів освіти без поглибленого занурення в них; добору матеріалу, які мають терапевтичний

ефект; обмін життєвим досвідом, переживань та способів підвищення оптимістичного настрою тощо.

В асинхронному режимі отримати психолого-педагогічну підтримку із-за певних технічних обмежень складніше, адже передбачає самостійне навчання здобувачів вищої освіти, а присутність викладача умовна із використанням відповідних цифрових інструментів. У такому режиму викладач може забезпечувати психолого-педагогічну підтримку знов таки ж шляхом добору влучного навчального матеріалу, вправ чи завдань, які передбачають висловлювання здобувачів вищої освіти у різних формах (есе, доповідь, запис відео чи аудіо тощо), індивідуальній бесіді через коментарі, приватні чати. Уважаємо, важливо наголосити щодо слухності варіативності обмежень щодо термінів виконання завдань: давати більше часу на виконання завдань, зокрема творчого характеру. Це пов'язано з тим, що здобувачі вищої освіти мають час на власні роздуми, самопізнання.

Звернемо увагу, що в обов'язки викладача не входить вирішення суто психологічних проблем здобувачів освіти, для цього у системі вищої освіти є психотерапевти. Однак, викладачі можуть вирішити або мінімізувати наслідки незначних психологічних труднощів педагогічними засобами, насамперед через слово.

Психолого-педагогічна підтримка здобувачів вищої освіти досягається шляхом педагогічного спілкування. На думку Н. Гаркавенко та С. Доскач, таке спілкування «як професійно-етичний феномен вимагає від викладача спеціальної підготовки не лише щодо технології взаємодії, а й морального досвіду, педагогічної мудрості в організації взаємин зі студентами» [2, с. 6].

Ключовою формою забезпечення психолого-педагогічної підтримки є бесіда як в асинхронному, так і синхронному режимах. Спираючись на власних педагогічний досвід, зазначимо, що від педагогічної майстерності залежить рівень організації довірливих стосунків під час спілкування, наскільки здобувач вищої освіти буде довіряти, відчувати рівноправність, буде відкритим для допомоги та порад, проявляти власну активність.

Уважаємо, що задля організації такої бесіди викладачі мають володіти технологіями та методиками життєпідтримки здобувачів вищої освіти шляхом формування у них психологічної (самоусвідомлення), комунікативної (уміння висловлюватися, виражати свої емоції та почуття) та мотиваційної (цілеспрямованість, бажання подолати бар'єри, поділитися переживаннями із іншими тощо) компетентностей. Формування «ціннісної свідомості, турбота про соціальне благополуччя, духовно-моральне та фізичне здоров'я є загальною турботою освітян, наукового й педагогічного співтовариства» [7, с. 58].

Отже, викладач має бути готовим «взяти на себе відповідальність; здатність розв'язувати конфлікти у відповідності з демократичними принципами, здатність до самостійного життєвого вибору на основі гуманістичних цінностей» [7, с. 62].

Для забезпечення якісної психолого-педагогічної підтримки викладачі мають володіти методиками діагностики, розпізнавання психологічних проблем, мати здібності до планування освітньої діяльності, що спрямована на організацію активної взаємодії з метою вирішення психологічних проблем.

Психолого-педагогічна підтримка здобувачів вищої освіти в умовах дистанційного навчання на сьогодні є важливим аспектом професійної діяльності викладачів вищої освіти. Забезпечення якісного освітнього середовища в нових умовах потребує від викладачів демонстрації професіоналізму під час взаємодії із здобувачами вищої освіти, педагогічного впливу на них.

Література

1. Богуш В. Теоретичні аспекти підтримки здорового психологічного клімату в системі «викладач-студент». URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/1130> (дата звернення: 28.02.2023).
2. Гаркавенко Н.В., Доскач С.С. Психологічний аналіз педагогічної взаємодії викладачів зі студентами в умовах європейського освітнього простору. 14 с. URL: <https://sworld.education/konferbel3/21.pdf> (дата звернення: 28.02.2023).

3. Дятленко Н.М. Психолого-педагогічні умови ефективної взаємодії викладача та студента. *Вісник психології і педагогіки*. URL: https://www.psyh.kiev.ua/Дятленко_Н.М._Психолого-педагогічні_умови_ефективної_взаємодії_викладача_та_студента (дата звернення: 28.02.2023).
4. Єрмак Ю. Психолого-педагогічна підтримка професійного самопізнання майбутніх учителів у фаховій підготовці. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*, 2013. № 46. С. 193–198. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppps_2013_46_33 (дата звернення: 28.02.2023).
5. Петренко Л.М. Професійний розвиток викладачів закладів професійної освіти в умовах воєнного стану. С. 206–210. URL: https://lib.iitta.gov.ua/730438/1/zbirnik_maket_SG-13-05-2022-%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%8B-206-210.pdf (дата звернення: 28.02.2023).
6. Харківська А.А. Формування емоційного інтелекту у майбутніх фахівців соціальної сфери. *Науковий журнал Хортицької національної академії*, 2021. № 5. 10 с. URL: <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2021-5-19> (дата звернення: 28.02.2023).
7. Харківська А.А., Харківський В.С. Виховання громадянської та правової відповідальності сучасної особистості – процес відродження нації. *Вісник Черкаського національного університету ім. Богдана Хмельницького*, 2021. Вип. 3. С. 57–62.